

De Sluisaanpak 2019-2023

Met een trauma sensitieve invalshoek

Inleiding

Traumasensitief werken

SBO de Sluis is een school voor speciaal basisonderwijs. We zijn al goed op weg een traumasensitieve school te worden en doen in de basis al veel wat hieraan bijdraagt. Dit doen we vanuit kennis en ervaring. Bewustwording en onderbouwing vanuit literatuur kan daarbij helpend zijn. Onderstaande literatuur is verkregen uit 'De traumasensitieve school' van Anton Horeweg (2019), te vinden in de kast bij directie.

Traumasensitief werken betekent dat je gevoel krijgt voor het herkennen van kinderen die een ingrijpende jeugdgebeurtenis hebben meegemaakt en hoe je hierop je werkwijze kan aanpassen.

Voorbeelden van ingrijpende jeugdgebeurtenissen kunnen zijn:

Langdurige ruzies/conflicten	- Slachtoffer/getuigen zijn van huiselijk geweld
Burn-out van een ouder	- slachtoffer/getuigen zijn van mishandeling/geweldsmisdrijf
Overlijden van een dierbare (V)echtscheiding	- Kindermishandeling/verwaarlozing
Slachtoffer van pesten	- (Ernstig) zieke ouders
Overlijden van een ouder	- Seksueel misbruik
Alcoholmisbruik van de ouder(s)	- Psychiatrische aandoening
Ouder(s) in de gevangenis gezeten	ouder(s)/broers/zussen
Depressie of zelfmoordpoging	- bedreiging mes/vuurwapen
Uit huisplaatsing (pleeg/adoptie kinderen	- Vluchten uit thuisland
Samengestelde gezinnen	- Moeilijke thuissituatie

Een trauma sensitieve blik is goed voor alle kinderen. Dit houdt in dat het aankomt op een verschuiving van een op cognitieve prestatie gerichte omgeving, naar een aanpak die relatievorming centraal stelt. Zonder relatie, geen prestatie.

Horeweg (2019) stelt dat het belangrijk is, het idee los te laten dat kinderen hun gedrag altijd onder controle hebben, dat ze altijd oorzaak en gevolg kunnen onderscheiden en daardoor 'beter gedrag' kunnen laten zien 'als ze zouden willen'. Om kinderen en hun gedrag te begrijpen, moet je goed begrip hebben van het hoe en waarom. Dit zal ervoor zorgen dat je beter in staat bent om het gedrag van 'moeilijke' kinderen te herkennen en wanneer je hier goed mee om kan gaan de school voor onze kinderen een écht veilige plek kan worden. Het kunnen duiden van gedrag en er beter mee om kunnen gaan doordat je het niet betreft op jezelf, zorgt ervoor dat je meer ontspannen bent en beter in balans blijft. Daarbij zijn enkele basisprincipes neergezet:

Het optreden van de leerkracht zou altijd gericht moeten zijn op de-escalatie. Op het moment dat het kind in stress is, staat zijn brein letterlijk niet op ontvangen en heeft het geen zin om uit te leggen dat hij iets verkeerd doet. Pas later kan je praten over wat er mis ging.

Probeer in alle acties en alle maatregelen vooral in te zetten op preventie. Zoek niet uit wie de schuld heeft maar zet in op hoe het de volgende keer iets soortgelijks voorkomen kan worden.

Blijf wel eisen stellen aan gedrag. Vanuit medelijden lagere eisen om meer goed vinden dan normaal, beschadigd het kind alleen maar meer. Het is belangrijk om meer ondersteuning te geven, en meer uit te leggen en te stimuleren. Daarbij speel je flexibel in op wat haalbaar is voor het kind en de groep.

Onze leerlingen hebben vooral een veilige, voorspelbare, tot relatie en exploratie uitnodigende omgeving nodig. Een omgeving die de onderwijsleersituatie verduidelijkt. Voorspelbaarheid verkrijgt een leerling wanneer dit geboden wordt door structuur in ruimte, tijd en activiteit. Door het aanbrengen van structuur ontstaat een sterker gevoel van zekerheid en na verloop van tijd een groter gevoel van veiligheid. We vinden het belangrijk dat het kind leert zelf zijn gedrag te reguleren zodat hij zelf 'eigenaar van de structuur' wordt. De leerkracht heeft hierbij een actieve rol waarbij gedragsregels actief worden aangeleerd (Horeweg, 2019). Hij volgt de leerling, analyseert de ontwikkeling, ondersteunt, coacht, stuurt, motiveert en complimenteert.

Inhoudsopgave

1. Structuur in interactie	4
1.2 Conflict situaties	4
1.3 Voorkomen van probleem gedrag	5
2. Structuur in ruimte	5
3. Structuur in tijd	6
4. Structuur in activiteit	7
5. Structuur op het schoolplein	8
6. Leefstijl/Rots en water	9
7. Verantwoording schoolplan	10
Literatuur	11

1. Structuur in interactie

Veel leerlingen op De Sluis hebben problemen op het gebied van communicatie. Horeweg (2019) stelt dat een kind dat onveilig opgroeit minder duidelijk kan maken wat het wil, de taal van anderen verkeerd begrijpt en (hierdoor) sneller frustreert, 'acting out' gedrag kan vertonen en minder goed in staat is een logisch gesprek te voeren. Ze hebben moeite om zich in een ander te verplaatsen en reageren vaak niet adequaat. We bieden ondersteuning die gericht is op begrijpen van de wereld om hen heen en te voorkomen dat er onduidelijke momenten zijn.

- Aanwezigheid van gevisualiseerde ROE klassenafspraken.
- aan het begin van het jaar met de klas ROEafspraken opstellen
- Positieve grondhouding¹:
 - benoemen van gewenst gedrag en het geven van positieve feedback.
 - Inzet en gebruik van klassenbeloningssysteem
 - positief gedrag belonen
- Concrete heldere taal, rustig spreektempo
- Concrete verwachtingen aangeven/uitspreken¹.
- Gedrag aanleren in kleine stappen.
- Sociale ondertiteling:
 - oorzaak/gevolg¹;
 - benoemen van zichtbare emoties².
- Rekening houden met een langere verwerkingstijd²:
 - nadenk tijd geven
 - herhalen en terug vragen (dus wat hebben we nu afgesproken?)

1.2 Conflict situaties

- Laat leerlingen de gemaakte afspraak herhalen.
- Vat samen.
- Visueel maken kan helpend zijn (het de leerlingen laten uit tekenen).
- zoek samen naar oplossingen.
- Zet in op hoe het de volgende keer voorkomen kan worden (geen schuld toewijzen):
- handhaaf afspraken met respect, kalm en zonder emotie².
- Zorg voor vertrouwen:
- Uit elkaar en eerst terug naar rust¹.
- Neem zelf een emotioneel neutrale houding aan.
- en externe invloeden².
- leerlingen niet in de hand hebben¹. Bijvoorbeeld het stressniveau waar ze op opereren. Een gevolg van interne
- Het beheersen heeft van impulsen heeft niet zozeer te maken met een gebrek aan motivatie, maar met zaken de

¹ (Horeweg, 2019)

² (Rigter, 2013)

1.2. Voorkomen van probleem gedrag

Het kind is niet het gedrag!

Wanneer vroegtijdig signalen van angst en stress herkend worden, kan door preventief handelen agressie voorkomen worden¹. Dit vraagt iets van de leerkracht. Effectief is de inzet van een nadenkkruk achter in de klas. Op deze manier bieden we de leerling de gelegenheid om na te denken over zijn eigen gedrag en kan gedrag tijdig bijgestuurd worden. De leerling kan ook op eigen initiatief naar deze vaste plek gaan op momenten dat het even niet lukt (zelfregulatie)³. Op De Sluis worden in principe de terugtrekplekken binnen de klas gecreëerd. Incidenteel wordt voor een leerling buiten de groep een 'time-outplek' gecreëerd.

Bewustwording van leerkrachtgedrag. De leerkracht zal het handelen moeten aanpassen, niet de leerling.

Inzet en gebruik van klassenbeloningssysteem

Beweegactiviteiten² (zelf regulatie¹)

- elke dag een Energizer (meer wanneer nodig).

Inzetten van de nadenkkruk/'time-out' plek:

- leerkracht kan het kind hier neerzetten;

- kind kan er zelf voor kiezen om rustig te worden.

Inzetten van geluidsdemper (geluidsprikkels wegnemen)

Inzetten van stilwerkplek (prikkels wegnemen)

Ga niet in discussie maar geef altijd een keuze:

Voorbeeld: Het werk moet af. Of je werkt nu, of in de pauze. Je mag zelf kiezen.

Onrust signaleren en benoemen¹:

- help de leerling het tijd te reguleren door bijvoorbeeld;

- 'onrustige' leerlingen een extra loopje geven.

Leerlingen blijven ALTIJD in ons zicht

Bij opkomend probleemgedrag worden leerlingen NIET op de gang geplaatst.

Leerlingen worden aangesproken op inhoudelijk gedrag, niet op de persoon.

Heb oog voor, en zoek naar positieve contact momenten.

Bij aanhoudend probleemgedrag

Vroegtijdig en met regelmaat ouders contacten¹

- bespreek handelingsadviezen en zorg voor korte lijntjes.

Individueel handelingsplan voor leerlingen met aanhoudende gedragsproblematiek.

Korte lijntjes met IB en SMW¹

Bij onacceptabel/grensoverschrijdend gedrag

- Inzet protocol schorsing en verwijdering (te vinden op de teamsites of in de kast bij IB).

¹ (Horeweg, 2019)

² (Rigter, 2013)

³ (Dawson & Guare, 2016)

2. Structuur in ruimte

Veel kinderen op De Sluis overzien situaties niet of onvoldoende. Een voorspelbare en overzichtelijke omgeving in het klaslokaal brengt orde en overzicht. Ervaren van chaos/onrust brengt een gevoel van onveiligheid¹. Ondersteuning is nodig bij het ontdekken van de samenhang in zijn omgeving. Hierdoor wordt het gemakkelijker om de aandacht op de taak te richten en de concentratie beter vast te houden.

Opgeruimde gangen¹:

- Tassen in de kist, jassen aan de kapstok. Niets op de grond.

Overzichtelijke en geordende lokalen;

- Voorin lokaal: gesloten kast(en), digibord en 2 whiteborden, dagritme/dag-/weekrooster, beloningssysteem, afspraken BASblokje & check-in¹;

- Zijkant lokaal: regels (spelling, rekenen, ed.);

- Achterin lokaal: leerling-werk, persoonlijke aankleding.

2 stilwerkplekken met akoestische panelen en stilwerken picto (achterin de klas);

Leefstijl:

- Bij de deur: ROE afspraken/klassen afspraken + afspraak van de maand¹.

- Door de klas ondertekende anti-pest protocol aan de zijkant.

3. Structuur in tijd

Veel kinderen op De Sluis hebben weinig grip op de tijd. Zij kunnen niet altijd overzien wat er op een schooldag gebeurt. Visueel maken van de dag is voor hen van groot belang, evenals het vermijden van termen als 'even', 'straks' en 'later'³.

Visueel dagprogramma¹:

- groep 1 t/m 4 in eenduidige picto's;

- vanaf groep 5 met tekst.

Weekplanning komende twee weken op het bord waarop bijzonder gebeurtenissen worden weergegeven.

In elke klas hangt in ieder geval een analoge rekenklok

Timetimer:

- fysiek of op het digibord;

- wordt ingezet tijdens leswisselingen, instructie, zelfstandige werk en speel momenten;

¹ (Horeweg, 2019)

³ (Dawson & Guare, 2016)

4. Structuur in activiteit

Veel leerlingen op De Sluis hebben moeite met het aanbrengen van samenhang en met het leggen van relaties. Daarom besteden we veel aandacht aan het verduidelijken van samenhang en het expliciet koppelen van nieuwe leerstof aan oude leerstof. We bieden activiteiten geordend, vereenvoudigd, verhelderd en overzichtelijk aan.

Doel visueel op het digibord¹.

Verbale instructie wordt ondersteund door:

- visualisatie¹;
- concrete materialen;
- handelend werken.

Gebruik van wisbordjes tijdens de instructie (formatief)

Aanbieden van korte eenduidige opdrachten¹

Herhalen en terug vragen¹ (checken of het begrepen is!)

Zelfstandig werken:

- Zelfstandigwerktijd weergeven middels time-timer;
- Vaste looprondes¹ weergeven middels time-timer (vanaf bovenbouw);
- BAS-blokje (gebruiken dan wel inoefenen).
- Visueel maken wat er na afloop van de instructie/taak verwacht wordt¹. Klaaropdracht.

Verlengde instructie:

- tijdens zelfstandig werken of;
- in circuitvorm.

Effectieve instructie

Gebruik maken van het directe instructie model⁵. De instructie bevat in ieder geval:

- o Terugblik
- o Oriëntatie (de relatie met eerder behandelde stof wordt besproken)
- o Instructie (Modeling!!)
- o Begeleide inoefening (Modeling!!)
- o Zelfstandige verwerking de instructietijd wordt aangegeven (via timetimer);
- o het doel van de activiteit/instructie wordt expliciet en helder (visueel) aangeven
- o de relatie met eerder behandelde stof wordt besproken

NB: deze werkwijze staat op losse schroeven. De ontwikkeling naar het formatief leren⁶ wordt in de komende jaren gemaakt en zal de bovenstaande mogelijk vervangen.

¹ (Horeweg, 2019)

⁵ (Leenders & Naafs, 2002)

⁶ (Clarke, 2019)

5. Structuur op het schoolplein

Op het schoolplein is veel onverwachte interactie. Veel prikkels kunnen snel teveel worden. Ruzie ligt dan op de loer. Chaos draagt bij aan onveiligheidsgevoelens, stress en angst. Zorg voor rust bij het naar binnen en buiten gaan¹. Op het plein zijn plekken gecreëerd waar het rustig kan spelen of waar het zich even rustig kan terugtrekken.

Pauze voor bespreken/evalueren in de klas

Stagiaires bieden spelactiviteiten aan

Kleine pauze:

- alle leerkrachten pleinwacht

Grote pauze:

- leerkrachten/onderwijs assistenten pleinwacht

Herkenbaarheid pleinwacht d.m.v. oranje pleinwacht hesje

Pleinwacht houdt actief toezicht en staat verdeeld over het plein

Elke groep heeft een vaste verzamelplek

Bankjes zijn afkoelplekken hier kunnen kinderen heen:

- als ze er zelf voor kiezen, tot rust willen komen¹

- wanneer de pleinwacht ze hierop zet (grote mond, niet aan de afspraken houden, uitdagend gedrag, etc).

6. Leefstijl/Rots en water

Leefstijl

Sinds schooljaar 2018/2019 werken we op De Sluis met de methode leefstijl. De methode bestaat uit thema's die gedurende het schooljaar allemaal aanbod komen. De thema's zijn weggezet in de jaarplanning (te vinden in Teams en de klassenmap).

Afspraken leefstijl:

- 2 lessen per week (bij een duo baan, allebei 1)

- elke dag een Energizer (waar nodig meer aanbieden)

Rots en Water

Sinds schooljaar 2019/2020 worden door Cindy vanaf de middenbouw Rots en Water lessen aangeboden.

In schooljaar 2020/2021:

- Rots en Water taal implementeren in dagelijkse praktijk;

- Cindy gaat training doen zodat ze het team mag opleiden;

- Spelletjes van Rots en Water koppelen aan de thema's van leefstijl.

¹ (Horeweg, 2019)

7. Verantwoording vanuit het schoolplan (2019-2023)

Onderstaand is te zien op welke vlakken De Sluisaanpak connectie heeft met het schoolplan⁷. Het schoolplan is te vinden in de kast bij directie of op Teams. De oranje delen zijn uitgelicht. Net zoals het schoolplan zal De Sluisaanpak niet vaststaand zijn. Het is echter een richtlijn en een houvast. De Sluisaanpak is net als het schoolplan weggezet voor een periode van 4 jaar, na deze 4 jaar zal De Sluisaanpak opnieuw moeten worden herzien om het up-to-date te houden.

3.2.4 Pedagogisch handelen

Onze leerlingen hebben vooral een veilige, positieve, voorspelbare, tot relatie en exploratie uitnodigende omgeving nodig. Een omgeving die de onderwijsleersituatie verduidelijkt. Voorspelbaarheid verkrijgt een leerling wanneer dit geboden wordt door structuur in ruimte, tijd, interactie en activiteit. Door het aanbrengen van structuur ontstaat een sterker gevoel van zekerheid en na verloop van tijd een groter gevoel van veiligheid. De leerkracht heeft hierbij een actieve rol waarbij hij de leerling volgt, de ontwikkeling analyseert, ondersteunt, coacht, stuurt, motiveert en complimenteert.

Naast het aanbrengen van voorspelbaarheid creëren leerkrachten ook een positief, veilig en sociaal klimaat waarin leerlingen zich gewaardeerd voelen en goed met zichzelf en met anderen kunnen omgaan. Verbondenheid in de klas is daar onderdeel van. We nodigen leerlingen graag uit "moedige" stappen te zetten, initiatieven te ontplooiën, hun mening te uiten, elkaar te (willen) begrijpen en elkaar hulp te vragen en te geven.

Een goede leerkracht-leerling relatie levert een belangrijke bijdrage aan het werkplezier en welbevinden van zowel leerling als leerkracht. Wat ons betreft een cruciale voorwaarde om te leren.

Wij hechten veel waarde aan leerkrachten die zorgen voor veiligheid, op een positieve en belangstellende wijze met de leerlingen om gaan en leerlingen leren zelfstandig samen te werken.

8.1.1 Ambitie 1: Ik, jij, wij!

Op SBO de Sluis vinden we het belangrijk dat leerlingen zich veilig voelen. Wij schenken daarom extra aandacht bij het scheppen van een positief leerklimate met aandacht voor een herkenbare en voorspelbare structuur.

Leerlingen worden door ons gezien en gehoord en worden geaccepteerd zoals zij zijn. Leerlingen doen veel positieve ervaringen op en ontvangen veel positieve feedback. Ze worden zich bewust van hun kwaliteiten en talenten, krijgen meer zelfvertrouwen en ontwikkelen een positief zelfbeeld. Op SBO de Sluis kunnen leerlingen groeien op sociaal emotioneel gebied en daardoor (weer) open staan voor leren.

Wij streven naar zelfredzaamheid en/of zelfstandigheid voor onze leerlingen en we willen realiseren dat ze een eigen aandeel nemen in hun ontwikkeling en het leren. Hierdoor ervaren en leren ze dat ze een probleem zelf aankunnen.

Binnen ons pedagogisch klimaat voelen de leerlingen dat ze gewaardeerd worden, mits hun gedrag voldoet aan de gezamenlijk opgestelde regels. Wij gaan op een respectvolle wijze met elkaar om en leren leerlingen ook anderen te waarderen en te respecteren. Leerlingen leren vertrouwen te stellen in zichzelf en in de een ander, zodat de leerlingen op een juiste en weerbare wijze voor zichzelf en de ander kunnen opkomen.

Beleidsambities voor 2023 zijn:

- Op SBO de Sluis voelt men zich veilig en geborgen in een positieve omgeving.
- Ruimte, activiteiten en tijd zijn voorspelbaar en herkenbaar op klassenniveau en schoolniveau.
- Kinderen hebben een positief zelfbeeld en kennen zichzelf.
- Het team heeft de kennis om kinderen te ondersteunen in het ontwikkelen van passend vertrouwen.
- Kinderen zijn zelfredzaam.

⁷ (Haze, 2019)

8.1.2 Ambitie 2: Ik, jij en je omgeving

SBO de Sluis ziet het als een belangrijke taak van het onderwijs om leerlingen te laten opgroeien tot zelfredzame, weerbare en zelfbewuste volwassenen, die oog en oor hebben voor anderen en hun omgeving en die later vol zelfvertrouwen deelnemen aan de maatschappij. Wij bieden daarom een oefenplek waar leerlingen dit kunnen leren.

Een deel van de leerlingen die op SBO de Sluis komen hebben expliciete en/of extra oefening nodig. Dit zijn leerlingen die weinig besef hebben van de wereld om zich heen of erg op zichzelf gericht zijn of leerlingen die onhandig of negatief reageren op anderen en/of hun omgeving.

Voor onze leerlingen bieden wij ruimte om met elkaar te leren samen te werken, op een respectvolle wijze met elkaar samen te leven, leren om te gaan met conflicten en te leren delen.

Het is een plek waar aandacht en ruimte is voor het vormen van een eigen mening en waar leerlingen er achter kunnen komen hoe ze zelf een bijdrage kunnen leveren aan hun omgeving.

Beleidsambities voor 2023 zijn:

- We bieden een uitdagende, betekenisvolle en positieve leeromgeving.
- SBO de Sluis is een plek waar leerlingen zichzelf kennen en sociale vaardigheden bezitten om op een positieve manier met anderen en hun omgeving om te gaan.
- De leerkracht heeft naast een onderwijzende rol ook een coachende rol.
- Kinderen maken zich tools eigen om positief sociaal redzaam te zijn.

Literatuur

Aartsma, S. & Brouwer, M. (2015). Ondersteuningsplan van de zorg op SBO De Sluis. Zwolle: SBO De Sluis.

Clarke, S. (2019). Leren zichtbaar maken met formatieve evaluatie. Rotterdam: Bazalt.

Dawson, P. & Guare, R. (2016). Executieve functies bij kinderen en adolescenten. Amsterdam: Hogrefe.

Haze, B. (2019). Schoolplan SBO De Sluis. Zwolle: SBO De Sluis.

Horeweg, A. (2019). De trauma sensitieve school. Een andere kijk op gedragsproblemen in de klas. Amsterdam: LannooCampus.

Leenders, Y. & Naafs, F. (2002). Effectieve instructie. Amersfoort: CPS Uitgeverij.

Riger, J. (2016). Handboek ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen. Bussum: Coutinho.